

2916

2916

V 1974

A LIPPAI
GYÓGY-FORRÁS
ISMERTETÉSE

Dr. ROTH ALBERT,
ARAD MEGYEI FŐ-ORVOSTÓL.

1871.

Pentru sala de lectură

2916

A LIPPAI

GYÓGY-FORRÁS

ISMERTETÉSE

Dr. ROTH ALBERT,

ARAD MEGYEI FŐ-ORVOSTÓL.

1871.

ARAD,
RÉTHY LIPÓT NYOMDÁJA.

F Á B I Á N G Á B O R
KÖNYVTÁRABÓL

Hogy a szenvedő emberiség és az orvosi közönség egy még alig ismertetett gyógyvizet megbírálhasson, és annak használatát, illetőleg kellő érdemre viszonyított javaslatát remélhesse, szükségesnek tartottam azt hiven és körülményesen következő szempontokból megismertetni:

- I. Földrajzi fekvése.
- II. Természettani tulajdonai.
- III. Ásvány-vizének vegyelemzési alkat-részei.
- IV. Mostani berendezése. És végre
- V. orvosi javallat, használat, és siker tekintetében.

I. Földrajzi fekvését illetőleg.

A Lippa mezőváros területén fekvő gyógy fürdőhely fekszik a város keleti részén negyed óra távolságra, kies kellemes völgyben 60—65 öl magasságban az Adriai tenger színe felett, a földrajzi $39^{\circ} 62'$ hosszúság, és $46^{\circ} 9'$ fok északi szélesség alatt miért is Udine vagy Triest városoknak egy hossza alatt létezik.

Környezetük északról Arad megye magas radnai hegyláncolatától, keletről és délről Temesmegyének nagyobb és kisebb (sajnosan erdőtlen) hegyeitől, nyugatról egy szép siktól, mint a fürdőhelyiségehezi egyedüli bejárásától. Ezen a völgybeni bejárás sík, és így a fürdő hely hegyektől környezett völgyben van.

Lippa mezővárostól szemközt van az országszerte ismeretes sz. Mária radnai, legtávolabb vidékekről látogatott busuhely; s innen egy negyed órányira, egy hegytetőn Solyosnak regényes romvára.

Lippa mezőváros csak a Maros folyam által van Radnától elválasztva, az erdélyi vaspályának Radnán indóháza van, mi által Lippa, illetőleg Radna a nyugati vaspályák-

kal közvetlen összeköttetésben áll, mi az oda való utazást szerfelett könnyíti; máskülönben Lippától Temesvárra és Lugosra igen jó karbani országut lévén, ez az utazást szintén megkönnyíti.

II. Természettani tulajdonait illetőleg.

Mint csak nyugotról szabad bejárással biró, egyébként a többi oldalokról mindenütt hegyektől körülövedzett völgy, az éles északi és keleti szelektől éppen magasabb hegyek által védve van.

A hévmérséklet inkább egyformább enyhe, és a közép-hévmérséklet a nyári, az az május—augusztus hónapokban + 17—18 fokokban észleltetett.

Magában a fürdőhelyben egy régebbtől különemű fanneműekkel ültetett, kisebb kiterjedésű erdőcske, s nyugatról a mezőváros felől egy egész hosszú sora van a gyümölcskerteknek és szénásoknak.

Ivó vize más a savanyu vizen kívül nincsen; a forrás mostanig elhanyagolt állapota mellett is kielégítő bő.

A fürdőknek (ásott kutból) használni szokott viz, tartalmára s természetére nézve ugyan egy a forrás vizével. A forrásnak szomszédságában illetőleg az egész völgyben próbált kutatásoknál ugyanegynemű savanyu viz találtatott.

A forrás vize tökéletesen tiszta, kellemes savanyus, előbb inkább csipős, később kevésbé tintás ízű.

A forrás hévmérséklete + 10⁰ Celsius az az + 8⁰ Reaumur, tehát igen üdítő.

Leglényegesebb pedig az, hogy a Maros folyam keletről nyugot felé kisebb nagyobb tekervényekben Lippa mezőváros partjait mosván, annak folytonos kigőzölgéseitől a lég szintén folytonosan kellő mennyiségbeni vízpára által szelidítve, a **lélegzési szervekre igen jótékonyan hat.**

III. Ásvány vizének vegy-elemzési alkatrészeire.

1854. évben ezen ásvány viznek minőleges, és mennyi-leges vegy elemzése Sáy Mór által Redtenbacher bécsi vegy-

tanár felügyelete alatt az egyetemi vegyműhelyben eszközöltetvén, Sáy Mór ur által a bécsi tudományos akademiában ismertetett, és nyomtatásban kiadatott ezen czim alatt:

„Analyse des Mineral-Wassers zu Lippa im Temeser Banate, von Moriz Sáy (aus den Sitzungsberichten der kaiserlichen Academie der Wissenschaften) Arad, gedruckt bei Heinrich Goldscheider, 1854.“

Bővebb megismertetésül itt közölni jónak látom Sáy Mór ur által eszközölt minőleges, és mennyileges vegyelemzésnek kimutatását, és pedig egy bécsi meszely viz mennyiségben találtattakról.

Állandó alkatrészek:

Kénsavas káli (hamag)	0,0908
Chlorkálium	0,0114
„ szikenyéleg	0,1116
Ketted szénsavas szikeg	0,8697
„ szénsavas mész	3,4884
„ „ kesreny	1,0013
„ „ vasélets mangán nyommal	0,4169
Timföld	0,0761
Kova-sav	0,3662
Villó-sav és közömbös szervi anyagokból, szabad alkatrészekből	} csak } nyomok
szabad szénsav	

összege az alkatrészeknek 15,4705.

A szabad szénsav térfogadólag jellezve tesz rendes légsulymérői állásnál, és 10° Cels. vagy 8° Reaumurnél; köbhüvelyket 19,0.

Ezen vegy elemezésnél szakértőknek figyelmét kiválólag arra bátorkodom terelni, hogy ezen ásványvizben van:

1-ör, tetemes mennyiségű m é s z ,

2-szor, jó mennyiségű v a s ,

3-szor, kovasav, és

4-er, **szabad szénsav**;

nincsen pedig egy csekély mennyiségű szénsavas kesrenyen (Kohlensaure Magnesie) kívül semminemű közép, oldó vagy hajtó só!

Ezen ásványviznek minőségéről Rettenbacher József bécsi vegytanár így ír:

„A fentebbi lippai ásványviznek vegyelemezéséből kitűnik, hogy az a savanyuvizekhez és pedig a lugalos, földes, vastartalmuakhoz tartozik.

A szénsavas sóknak és konyhasóknak tartalma elenyésző, semmis.

Szénsavas mészéleg 5 szemer.

„ kesreny 1 1/2 „

„ szikeny kö-

zelítőleg majdnem 2 „

16 obony vizben teszik főalkatrészet ezen forrásviznek.

Ugyanezen mennyiségű vizben találatik közelítőleg egy fél szemer szénsavas vasélecs, miért is ezen forrás a savanyu vasas vizekhez tartozik.

Jóllehet, hogy a vasas savanyuvizek és a szorosabb értelemben vett vasas vizek között határ nem vonható, mégis az elsőkhöz mindazon vizek számíttatnak, melyek mint a lippai forrás viz, nem többet, mint közelítőleg egy fél szemer szénsavas vasélecs tartalmaznak, éppen úgy tartalmaz egy font mennyiségben 30 köbhüvelyknyi szabad szén-savat, mi gazdag szénsavas tartalmáról bizonyít.

A lippai forrás viz tehát a természet egy értékes adományának tekinthető, alkalmazható mindazon kórokban, a melyekben az alji, földes, vasas savanyuvizek jóknak javaltatnak.

A lippai forrás vizének fajsulya + 12⁰⁰ Celsius, vagy + 9⁰ 6. Reaumur foknál 1,0011.

Egy próbája légenysavval savanyított és kifőzött viznek, adott légenysavas ezüst-éleg oldattal: világos szürke (opalesciren) homályosodást, és csak a második napon képződött egy csekély só-savas ezüstéleges csapadék.

Kénsav csak nagy mennyiségű só-savval savanyított és kifőzött vizből bizonyíttatható, holott ammoniával és halvasagos sulyanyal vegyített viz, nagyszerű csapadékot szén-savas sulyanyból adott, mely csapadék sósavval telítettén, majdnem egészen elenyészett.

Ammonia nagyobb szerű csapadékot idézett elő, egy só-savas ammonia oldattal vegyített próbában.

A csapadéknak barna vörösös színe azt sejtetné, hogy annak főalkatrésze „**vaséleg**“, mit a mennyileges vegyelemzés is bebizonyított.

Találtattak még ezen forrásvízben **mész**, keszeny, hamag, szikeny, kovasav és nyomai a villósavnak és mangának.

IV. A fürdőhely mostani berendezésére nézve.

Már ezelőtt mintegy 20 évvel boldogult Missits Athanász a magas kincstártól a forráshelyet kibérelvén, a fentebb idézett vegyelemzést eszközölte, és egy 7 szobából 2 konyhából álló lakhelyet, egy meglehetősen tágas társalgási, esetleg mulató táncztermet, egy vendéglősnek szükséges lakhelyet, és 4 fürdőnek való fürdőházat építtetett.

Ezen épületek majdnem köralakban létezvén a fürdőhely udvarát környezik.

Jelenleg a bérlet 9 évre más kezekbe átmenvén, az új bérlő gondoskodott a fentebb számu szobáknak jobb berendezéséről, a fürdőkről, és hogy ha számosabb vendégek e fürdőhelyet meglátogatnák, hogy azok a közeli Lippa mezővárosában, kellőleg elhelyeztethessenek; és hogy e fürdőhelynek nagyobb látogatása esetében a szükségelt építkezések jövőre létesítenek.

V. Orvosi javallat, használat és sikerére nézve.

A minőleges vegyelemzésnek csak egy áttekintésére is, minden szakférfi meggyőződik, hogy a lippai forrás víz, az ugynevezett „közép, olvasztó vagy hajtó sókból csak igen jelentéktelen mennyiségeket tartalmazván, a szervezetre gyengítőleg, a vérre bontólag vagy hígítólag nem hathat“ hanem mivel fő-tartalma egyrészt szénsavas mész-éleg, mely a takhártyákra zsongítólag hat; más részt szénsavas vas-élecs, tartalmánál fogva szintén zsongítólag és a vér vegyek jobbitására igen hathatósan hat, azért javalható:

I. Minden nehezebb, az egymüt (organismus) gyengítő kórok után, mint üditő gyógy eljárás és pedig:

1-ör, az emésztési szerveket illetőleg

- a) vérhas, hagymáz, és hány-székelés (cholera) után; mind belsőleg, mind fürdő alakban.
- b) idült gyomor és bélhurutokban (diarhaea).

2-or a légzési szerveket illetőleg:

- a) **az idült gége, légcső és tüdő hurutokban.**

3-or a vizeleti szerveket illetőleg:

- a) vese és húgyhólyag idült hurutokban; ha a vizelet nem alji jellegű.

4-er, az ivarszerveket illetőleg:

- a) mindennemű idült hurutaiban; az anyaméhnek, a hüvelynek; az anya-méh, és petefészkek tultengéseiben, mind belsőleg, mind fürdő alakban.

II. Minden vérvegyi kórokban, melyek a gyomornak rendellenes savanyításával párosultak és pedig:

- a) a sáp-kórban, és a hó-szám rendetlenségéseinél mind belsőleg, mind fürdő alakban.

- b) **a görvély és angol-kórban**, bel- és külsőleg;

- c) homok vizelésnél;

- d) az ujabban legszélesebben elterjedt **„gümőkórban.”**

Ezen kóralak észlelésem legkiválóbb tárgya lévén, saját számtalan eseteken tapasztalt sikeres gyógykezelésem után bizton állithatom, hogy a nem végleg elhanyagolt vagy már minden gyógykezelésre elkésett esetekben, a lippai forrásviznek a gümőkórban hatása igen igen kielégítő.

Ellenjavaltatik.

- a) általános vérbőségben,
- b) gutaütésrei hajlamnál,
- c) szervi szív bántalmakban,
- d) a húgyhólyag azon idült hurutaiban, midőn a vizelet alji minőségű.

VI. Használati mód.

Az orvosi javallat I. 1. a, b, c, 2. a, és különösen II. d esetekben, csak oltó-gyomorra készített kecske, juh, vagy tehén savóval az emésztő szerveknek mikénti minőségük szerint, vagy egyenlő fele, vagy egy harmad, — vagy egy negyed részbeni mennyiségben alkalmazható.

Az orvosi javallat I. 3, a) 4, a) és II. a, b, c, esetekben pedig leginkább tisztán, úgy a reggeli használaton kívül, — délben egy kevés jó borral alkalmazható.

VII. Az adagra nézve.

A mennyiben valamely kórállapot súlyosabbnak ismeretett, annyival inkább kezdetleg a forrás viz adagja, vagy savóval, vagy a nélkül a legkisebb mennyiségre szorítandó, úgy hogy általában nehezebb esetekben naponta, csak egy negyed meszely — és pedig csak a délelőtti időszakban használandó.

Utóbb midőn tapasztaltatik, hogy a beteg a gyógyhatályt jól türvén, semmi alkalmatlanságról nem panaszkodik, sőt maga is többet kíván venni, az adag két-negyed—nyolcz-negyed meszelyig szaporitható.

VIII. Az életrendre nézve.

A napfelkelte előtti, jókor reggeli, valamint a naplemente utáni időzés, a hőmérsékletnek gyakran nagyobb számú fokok leesése, illetőleg változékonysága miatt, nem javalható.

A déli nagyobb fokú forróságban időzés egyáltalában káros. Legkedvezőbb a levegő napkelte utántól déli 11 óráig, s d. u. 3 órától 6—7-ig.

Az étkezést illetőleg: tejes, tojásos (hig) könnyű, nem zsiros husosak, kevés friss zöld főzelék, száraz tészta és főtt gyümölcs, mennyiségileg kevés adagban, és minőségileg jól elkészítve alkalmasak és czélszerűek.

Fris nyers gyümölcs, és eczettel készített étkek nem javaltatnak. Az öltözetnek a hőmérséklethezi alkalmaz-

kodása magától érthető; szeles, viharos időben kinmulatás kerülendő.

Midőn a fentebbiek után igyekeztem ezen gyógyviznek tulajdonaival mind a szakértőket, mind a szenvedő közönséget megismertetni, azt lehetőleg legkörülményesebben leírván, csak egy óhajtásom van t. i. az, hogy ezen eddig senki által nem méltatott gyógyhely a szenvedő emberiségnek azon hasznokat eredményezze, melyek általa kínálkoznak, csak egyedül a közönségen állván azokat létesíteni.

ARAD,
RÉTHY LIPÓT NYOMDÁJA.